

SURİYE'DE GEÇİŞ DÖNEMİ: SİYASAL YAPILANMA, MEŞRUIYET İNŞASI VE TOPLUMSAL DESTEK

Nurullah Çakmaktaş
Doç. Dr., ORSAM Başkan Danışmanı

Suriye'de Aralık 2024'te yaşanan devrimin ardından Ahmed Şara liderliğinde şekillenen ve bir yılı tamamlayan geçiş dönemi, bir taraftan siyasi kurumsal yapılanma diğer taraftan da toplumsal meşruiyet inşa etme çabası etrafında siyasi iradenin ortaya konulduğu bir dönemi ifade etmektedir. Bu çalışmada, Suriye'de son bir yıl içerisinde siyasi mimarinin yeniden inşası ile toplumsal meşruiyetin tesisine yönelik kurucu nitelikteki süreçler ele alınmakta ve analitik bir çerçevede değerlendirilmektedir. Ayrıca çeşitli saha araştırmalarından elde edilen bulgular doğrultusunda toplumsal destek dinamikleri ile kırılganlık alanları incelenerek Suriye

toplumunun geçiş sürecine ve yeni yönetime ilişkin konumlanması bütüncül bir şekilde incelenmektedir.

SİYASAL MİMARİNİN VE TOPLUMSAL MEŞRUIYETİN İNŞASI

Devrimin hemen ardından Ahmed Şara liderliğindeki yeni yönetim, siyasi geçiş sürecinin ilk aşamasını toplumsal kapsayıcılık üzerine inşa etmeye çalışmıştır. Öyle ki daha ilk zafer konuşmalarından başlayarak devlet kurumlarının devralınına dair yapılan açıklamalara kadar bütün beyanatlarda devrimin

Şara'nın ilk konuşmalarında dile getirdiği "devrimci zihniyetten devlet zihniyetine geçiş" söylemi, yeni yönetimin siyasal mimariyi parçalı yapılardan arındırarak merkezileştirmeyi amaçladığını açıkça göstermiştir.

sadece bir iktidar el değişiminin ibaret olmadığı ve yeni bir siyasal mimarinin toplumun tüm unsurlarını içine alacak biçimde tasarlandığı vurgulanmıştır. Hristiyan, Alevi, Dürzi ve Kürt toplumlarına yönelik erken güvence mesajları, mezhepsel tehditlere verilen hızlı reaksiyonlar ve bazı atamalardaki dengeli tercihler, yeni yönetimin toplumsal meşruiyeti geniş bir tabana yaymayı hedeflediğini göstermektedir. Bu kapsayıcı yaklaşımla Şara yönetiminin, geçiş sürecinin henüz ilk aylarında devletin yeniden inşasında toplumsal rızayı hedefleyen bir meşruiyet stratejisini uygulamaya koyduğu söylenebilir.

Geçen bir yıllık süreçte siyasal geçiş sürecini şekillendiren en önemli meselelerden bir diğeri de Suriye'nin üniter devlet kimliğinin yeniden tesisi olmuştur. Şara'nın ilk konuşmalarında dile getirdiği "devrimci zihniyetten devlet zihniyetine geçiş" söylemi, yeni yönetimin siyasal mimariyi parçalı yapılardan arındırarak merkezileştirmeyi amaçladığını açıkça göstermiştir. Silahlı grupların savunma bakanlığına entegre edilmesi, SDG ile yürütülen müzakerelerde federalizme kapalı bir model önerilmesi, ayrılıkçı girişimlere verilen hızlı yanıtlar, siyasal geçiş sürecinin temel ekseninde "üniterlik" ilkesinin bulunduğu mesajını vermiştir. Bu yaklaşım-

la, bir taraftan devlete kurumsal bütünlük kazandırmak amaçlanırken diğer taraftan da ülke çapında yeniden sağlanacak güvenlik ve birliğin toplumsal meşruiyeti pekiştiren bir zemin hâline gelmesi hedeflenmiştir.

Geçiş sürecinde yeni yönetimin halk katılımıyla siyasal mimari inşa etme iradesinin kurumsal bir tezahürü olarak Şubat 2024 tarihinde Ulusal Diyalog Konferansı yapılmıştır. Konferans hazırlık komitesinin çoğulcu yapıda oluşturulması, farklı toplumsal gruplarla yapılan geniş istişare toplantıları ve Şam'da gerçekleştirilen konferansa ülkenin her kesiminden yüzlerce temsilcinin katılması, geçiş sürecinin toplumun çeşitli bileşenlerini karar alma sürecine dâhil etmeyi amaçlayan siyasal bir model sunma hedefine işaret etmektedir. Konferansta anayasa yapımı, siyasal temsil, geçiş dönemi adaleti ve kurumsal reform gibi kurucu nitelikte temaların tartışmaya açılması, siyasal geçişin toplumsal rıza temelinde yürütülmesi gerektiği yönündeki yaklaşımı güçlendirmiştir. Böylece konferans, yeni siyasal mimarinin toplumsal rızaya dayalı bir meşruiyet zemini üzerine inşa edilmesi yönünde açık bir irade ortaya koymuştur.

Mart 2024'te Geçici Anayasa Deklarasyonu'nun ilanı da devrim sonrası geçiş döneminin "kurucu anlarından biri" olma ni-

teliğini kurumsal düzeyde pekiştiren bir başka aşama olmuştur. 2024 Aralık ayında tüm eski kurumların askıya alınması, Ocak 2025'te geçici yasama meclisinin duyurulması ve Mart 2025'te geçici anayasa beyannamesinin yürürlüğe girmesi, siyasi geçiş sürecinin hukuki ilkelere uygun biçimde çerçevelenmesi amacı taşıdığını göstermektedir. Temel haklar, vatandaşlık eşitliği ve dini özgürlük gibi maddeler, geçiş döneminin keyfilikten uzak ve öngörülebilir bir hukuki çerçeve içinde işletileceğine yönelik toplum nezdinde güven üretmeyi amaçlamıştır. Böylece söz konusu anayasal süreç, bir yönüyle de yeni yönetimin toplumsal meşruiyetini hukuki rıza üzerinden kurmasının en önemli araçlarından biri olarak da işlev görmüştür.

29 Mart 2025'te kurulan geçici hükümet ise siyasal geçiş sürecinin yürütme ayağını kurumsallaştırmış ve toplumsal meşruiyetin temsiliyet düzleminde somutlaşmasını sağlamıştır. Kabinenin teknokrat ağırlıklı bileşimi, etnik ve mezhepsel çeşitliliği gözeten atamalar ve yürütme yetkisinin cumhurbaşkanında toplanan bir yapı üzerinden yönetilmesi, geçiş sürecinin hem etkinlik hem de temsiliyet ilkeleri üzerinden tasarlandığını göstermiştir. Geçici hükümetin bu çerçevede teşkili, Ulusal Diyalog Konferansı'nda

ortaya çıkan kapsayıcı siyasal tasavvurun icra organına yansımaları bakımından meşruiyet üretiminde kritik bir aşama teşkil etmiştir.

Siyasal geçiş sürecinin önemli bir eşiğini oluşturan halk meclisi seçimlerinin 5 Ekim 2025'te dolaylı bir yöntemle de olsa yapılmış olması, yeni yönetimin meşruiyetini seçim temelli temsiliyet yoluyla kurumsallaştırma arzusunu göstermiştir. Her ne kadar ülkenin tamamında şu aşamada seçim yapılamamış olsa da farklı etnik ve mezhepsel gruplardan milletvekillerinin meclise girebilmiş olması, yeni siyasal düzenin kapsayıcı olma arzusunu pekiştirmiştir. Yüksek Seçim Komitesinin seçimlerin manipülasyondan uzak olduğu yönündeki açıklamaları ve eksik temsiliyetin cumhurbaşkanlığı atamalarıyla giderileceği vurgusu, meclisin toplumsal meşruiyetini genişletmeye yönelik bilinçli bir siyasal inşaya işaret etmektedir. Böylece geçiş süreci, toplumsal kapsayıcılık, anayasal yeniden yapılanma ve kurumsal temsiliyet çizgisinden sandık yoluyla güçlenen bir meşruiyet evresine taşınmıştır.

SURİYE HALKININ KONUMLANIŞI VE TOPLUMSAL DESTEK

Arab Center for Research and Policy Studies tarafından 2025 Eylül ayında "Arab Opinion

29 Mart 2025'te kurulan geçici hükümet siyasal geçiş sürecinin yürütme ayağını kurumsallaştırmış ve toplumsal meşruiyetin temsiliyet düzleminde somutlaşmasını sağlamıştır.

Index: Syria 2025" ve Arab Barometer tarafından 2025 Aralık ayında "What Syrians Want" başlıklarıyla yayımlanan ve saha araştırmalarına dayanan raporlara göre Aralık 2024'te Suriye'de rejimin düşmesi, toplumda belirgin bir iyimserlik dalgası yaratmıştır. Öyle ki yüzde 80'lere varan bir oranda Suriye toplumunun kahir ekseriyeti umut, mutluluk, güvenlik ve rahatlama gibi olumlu duygular içinde olduğunu ifade etmiştir. Devrimin ardından tutuklu ve mahkûmların serbest bırakılması, güvenlik koşullarının iyileşmesi ve yaptırımların kaldırılması bu olumlu havayı besleyen unsurlar arasında zikredilmiştir. Ayrıca toplumun yarısından fazlası özellikle ülkedeki siyasi ve güvenlik durumundan memnun olduklarını ve ülkenin doğru yönde ilerlediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte korku, belirsizlik ve kaygı gibi olumsuz duyguların da toplumda bir hayli yüksek oranlarda seyrettiği görülmektedir. Toplumun yaklaşık yarısında Suriye'nin bölünme riski, istikrarsızlık, dış müdahaleler, İsrail işgal güçlerinin Suriye topraklarına yönelik saldırıları en kaygı verici unsurlar olarak görülmektedir. Ayrıca enflasyon, işsizlik ve yoksulluk da ülkenin en ciddi ulusal sorunları olarak kabul edilmektedir.¹

Yapılan araştırmalarda devlet kurumlarına ve hükûmetin performansına yönelik veriler incelendiğinde de yeni yönetimin toplumdan güçlü bir başlangıç desteği aldığı ortaya çıkmaktadır. Halkın yüzde 80 gibi bir hayli yüksek oranla siyasete ilgi duyduğunu ifade etmesi, rejim değişimi sonrası toplumun siyasal hayata aktif biçimde yeniden katılmaya hazır olduğunu göstermektedir. Ayrıca cumhurbaşkanına, ulusal hükûmete, hukuka ve güvenlik güçlerine yönelik güvenin de bir hayli yüksek olması,

yeni yönetimin toplumun yarısından fazla bir kesiminde kurumsal meşruiyet kazandığına işaret etmektedir. Öyle ki Suriyelilerin yüzde 81'nin Ahmed Şara'ya, yüzde 71'inin ulusal hükûmete, yüzde 62'sinin hukuka ve yüzde 71'inin de güvenlik aygıtına güvendiği görülmektedir.² Bu tablo, yeni yönetimin toplumsal zeminde büyük oranda kabul gördüğünü ve geniş bir destek kredisiyle hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Raporlardaki diğer bulgular da yeni yönetimin toplum nezdinde kayda değer bir meşruiyet ve destek kazandığını göstermektedir. Mesela dış politika alanında halkın ekseriyetinin hükûmetin attığı adımları kendi görüşleriyle uyumlu görmesi, yönetim ile toplum arasındaki temsiliyet bağının kurulduğunu ve siyasal karar alma süreçlerine yönelik güvenin arttığını ortaya koymaktadır. Güvenlik, suçla mücadele, mülkiyetin korunması, ülkenin toprak bütünlüğünün savunulması ve toplumsal uyumsuzlukların çözümü gibi temel devlet kapasitesi göstergelerinde yüzde 50'nin üzerinde memnuniyet oranları elde edilmesi, yeni yönetimin en kritik alanlarda hızlı bir toparlanma sergilediğini göstermektedir. Aynı şekilde ifade özgürlüğü, toplanma hakkı, siyasal diyaloga katılım ve insan haklarına saygı gibi alanlarda toplumun yarısından fazlası hükûmet performansını olumlu değerlendirmektedir. Öyle ki Suriyelilerin yüzde 73'ü ifade ve basın özgürlüğüne, yüzde 65'i de barışçıl protestolara katılma özgürlüğüne sahip olduklarını ifade etmişlerdir.³ Bu tablo ise uzun yıllar baskı altında kalmış bir toplumda özgürlük atmosferinin hissedilir biçimde genişlediğine işaret etmektedir.

1 " Arab Opinion Index: Syria 2025" , *Doha Institute*, 19 Eylül 2025; "What Syrians Want", *Arab Barometer*, 5 Aralık 2025.

2 "What Syrians Want"; "Arab Opinion Index: Syria 2025"

3 "Arab Opinion Index: Syria 2025"; "What Syrians Want"

Söz konusu araştırmalardaki veriler yeni yönetimin karşı karşıya olduğu ve çözülmediği takdirde meşruiyeti aşındırabilecek zayıflık alanlarını da ortaya koymaktadır. Ekonomik durumun genel olarak "kötü" algılanması, işsizlik ve fiyat istikrarsızlığının hükümetin en başarısız olduğu başlıklar arasında yer alması, geçiş sürecinin en kırılgan boyutunun ekonomi olduğunu göstermektedir. Öyle ki vatandaşların yüzde 86'sı hane gelirlerinin giderlerini karşılamadığını söylemiş ve yarısından fazlası da büyük oranda akraba desteği, yurt dışından gelen havaletler ve dayanışma ağlarıyla hayatta kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca elektrik, su ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerine yönelik memnuniyet düzeylerinin düşük seyretmesi, devletin müdahalede yetersiz kaldığı yapısal sorunlara işaret etmektedir.⁴ Öte yandan Suriyelilerin yüzde 94'ü kendi mahallelerinde kendilerini güvende hissettiklerini belirtse de ülkenin karşı karşıya olduğu en büyük ikinci ulusal sorun olarak devletin meşru güç kullanımında tekeli henüz tesis edememiş olmasını görmektedir. Suriyelilerin büyük çoğunluğu, tüm silahlı devlet dışı gruplardan ve yetkisiz bireylerden silahların toplanmasını hükümetin çözmesi gereken

en kritik güvenlik meselelerinden biri olarak görmektedir. Ayrıca vatandaşların yüzde 63'ü de kaçırılma vakalarını güvenlik tehdidi olarak değerlendirmektedir.⁵

Genel olarak bu veriler göstermektedir ki Suriye'de halk ülkedeki rejim değişikliğini tarihsel bir fırsat olarak görerek yeni yönetime büyük oranda kredi tanımakta ve destek olmaktadır. Fakat bu umudun kırılgan bir psikolojik zemin üzerinde yükseldiği de dikkat çekmektedir. Zira ülkedeki iyi gidişat algısına rağmen toplumun hâlâ üçte biri göç etmeyi düşünmektedir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında ekonomik belirsizliğin sürmesi ve güvenlik risklerinin tümüyle bertaraf edilememiş olması yer almaktadır.⁶ Dolayısıyla mevcut iyimserliğin sürdürülebilmesi ve yeni yönetimin orta ve uzun vadede meşruiyetini koruyabilmesi özellikle ekonomi ve kamu hizmetleri alanlarında hızlı ve somut iyileşmelerin sağlanmasını gerektirmektedir. Siyasi atmosfer umut verici olsa da toplumsal ruh hâlinin umut ve kaygı arasında seyrettiği anlaşılmaktadır. Bu tablo, geçiş sürecinde sosyal istikrar, kapsayıcı yönetim ve ekonomik toparlanmanın birlikte ilerlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. ■

Mevcut iyimserliğin sürdürülebilmesi ve yeni yönetimin orta ve uzun vadede meşruiyetini koruyabilmesi özellikle ekonomi ve kamu hizmetleri alanlarında hızlı ve somut iyileşmelerin sağlanmasını gerektirmektedir.

4 "Arab Opinion Index: Syria 2025"; "What Syrians Want"

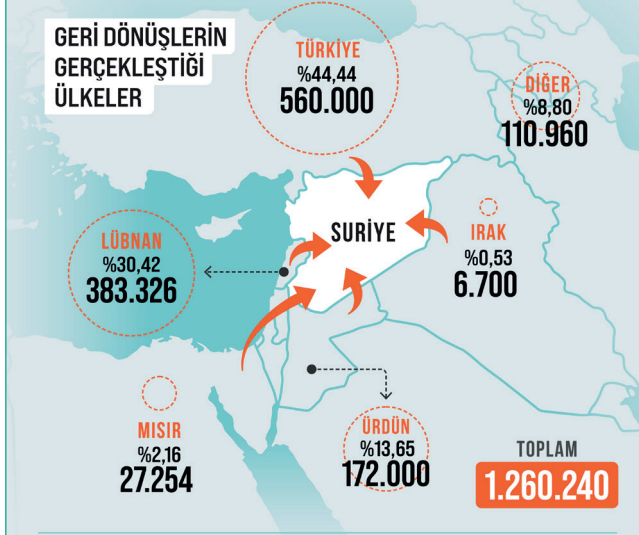
5 "What Syrians Want"

6 "Arab Opinion Index: Syria 2025"

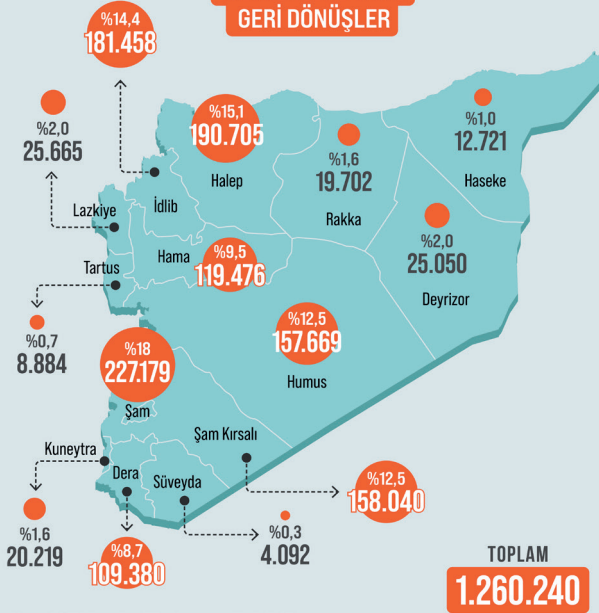
DEVİRİMİN BİRİNCİ YILI: SURİYE'YE GERİ DÖNEN SİĞİNMACILAR

8 Aralık 2024'te Suriye'de devrimin başarıya ulaşmasının ardından geçen bir yıllık süreçte, 1 milyon 260 binden fazla Suriyeli sığınmacı ülkelerine geri dönmüştür.

GERİ DÖNÜŞLERİN GERÇEKLEŞTİĞİ ÜLKELER

VİLAYETLERE GÖRE GERİ DÖNÜŞLER

Kaynak: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

3 Aralık 2025

info@orsam.org.tr

www.orsam.org.tr

in

f

x

orsamgrtr

